

Beata KOWALSKA¹

WPŁYW PROCESÓW GLOBALIZACJI NA ROZWÓJ POLSKIEGO RYNKU FUZJI I PRZEJĘĆ

Globalizacja wywołuje zmiany w otoczeniu gospodarczym oraz w zasadach jego funkcjonowania. Warunki, w jakich działają obecnie przedsiębiorstwa, stwarzają pole dla ekspansji firm, prowadząc do wykorzystania nowych strategii, takich jak fuzje i przejęcia. Polski rynek konsolidacji podmiotów gospodarczych jest jeszcze stosunkowo młody i przez to w wielu aspektach nie-dojrzały. Niemniej jednak nasza gospodarka jest coraz bardziej otwarta i zdecydowanie intensywniej podlega oddziaływaniu zachodzących na świecie procesów gospodarczych, dlatego należy oczekiwać dynamicznego rozwoju polskiego rynku fuzji i przejęć.

1. WPROWADZENIE

Globalizacja jest bardzo szerokim i złożonym zjawiskiem, dokonującym się zarówno w sferze ekonomicznej, jak i społecznej. Zmienia zakres i intensywność rozwoju oraz metody konkurencji, zwiększając tym samym wymagania wobec podmiotów gospodarczych, dążących do utrzymania pozycji na rynku lub dalszego rozwoju. Kluczowe zmiany, będące wynikiem globalizacji w sferze biznesu i polityki, liberalizacji handlu światowego, postępu technicznego, w tym przede wszystkim technologii informacyjnych, oraz coraz intensywniejszej konkurencji, wymuszają obecnie na przedsiębiorstwach umiejętność szybkiego reagowania i elastycznego działania w celu sprostania tak zmiennemu otoczeniu i nadążania za nim.

Warunki, w jakich działają przedsiębiorstwa, tworzą nowe pola dla ekspansji firm, wymuszając jednocześnie na przedsiębiorstwach konieczność poszukiwania nowych form wzrostu, m.in. poprzez fuzje lub przejęcia. Coraz częściej jest to nie tyle wolny wybór przedsiębiorstw otwierający drogę do czerpania korzyści płynących z globalizacji, co konieczność. Liberalizacja rynków i postępujące procesy integracyjne zmuszają przedsiębiorców do poszukiwania nowych rynków i zwiększania elastyczności w dostosowywaniu się do reguł panujących w gospodarce światowej celem utrzymania dotychczasowej pozycji konkurencyjnej lub jej zwiększenia.

Także przedsiębiorstwa działające na rynku polskim muszą poszukiwać efektywnych dróg rozwoju i optymalizacji kosztów działalności gospodarczej i coraz częściej dostrzegają możliwości, jakie stwarzają procesy konsolidacji.

Celem niniejszego opracowania jest prezentacja roli i wpływu globalizacji na rozwój polskiego rynku fuzji i przejęć. W artykule przedstawiono znaczenie i istotę procesów globalizacji we współczesnym świecie wraz z konsekwencjami ich występowania dla podmiotów gospodarczych oraz polskiego rynku konsolidacji przedsiębiorstw, z uwzględnieniem kierunków jego dalszego rozwoju.

¹ Mgr Beata Kowalska, doktorantka w Katedrze Makroekonomii, Instytut Ekonomii, Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny, Uniwersytet Łódzki.

2. GLOBALIZACJA GOSPODARKI ŚWIATOWEJ

2.1. Pojęcie, istota i cechy globalizacji

Pojęcie globalizacji popularność zyskało dopiero w latach 90. XX w., jednak sam termin pojawił się już w połowie lat 80., w następstwie głębokich przeobrażeń w gospodarce światowej. Pomimo iż pojęcie to jest stosunkowo nowe, samo zjawisko globalizacji nie jest nowością w dziejach świata². Rozwijało się ono bowiem już od najdawniejszych czasów poprzez handel, migracje, podróże czy też upowszechnienie techniki i nauki.

Termin „globalizacja” ma bogatą literaturę, choć nie jest on jednoznacznie definiowany. Dla przykładu W. Szymański pisze, iż globalizacja „jest procesem niszczenia państwowych barier granicznych dla rynku. [...] Alokacja czynników produkcji, a przede wszystkim alokacja wiedzy i kapitału ponad granicami, zmienia optimum kombinacji czynników produkcji i optimum opłacalnych miejsc rozprzestrzeniania produkcji i sprzedaży. Swobodny przepływ kapitału, informacji, czynników produkcji i towarów tworzy nowe podstawy różnicowania krajów i ludzi. [...] Nowe role uzyskują ponadnarodowe korporacje, które stają się głównymi beneficjentami i głównymi podmiotami globalizacji. Rządy tracą coraz bardziej możliwości suwerennej polityki, a transnarodowe korporacje stają się głównymi dysponentami pieniądza i popytu, od którego zależy władza i aktywność gospodarcza oraz zatrudnienie”³. Według J. Rymarczyka „globalizacja jest to wyższy etap umiędzynarodowienia, polegający na traktowaniu świata jako jednego rynku, co jest związane z niezwykle wysokim wzrostem rozmiarów i intensywności powiązań pomiędzy krajami świata, opartych na przepływach kapitału, technologii, towarów, usług i ludzi”⁴.

Globalizacja charakteryzuje się dużą złożonością i wielopłaszczyznowością, a jej istotą jest zmiana. Można powiedzieć, iż w jej następstwie spada znaczenie gospodarek narodowych oraz ich możliwości kontroli i regulacji rynku na rzecz instytucji o charakterze międzynarodowym; rośnie znaczenie korporacji transnarodowych. Umożliwia to także dynamiczny rozwój technologii informacyjno-komunikacyjnych i mediów elektronicznych, który zrewolucjonizował większość dziedzin życia gospodarczego i społecznego. Szczególnie widać to na płaszczyźnie korporacji transnarodowych, które stają się głównymi podmiotami gospodarki światowej.

2.2. Wpływ globalizacji na warunki funkcjonowania przedsiębiorstw

Globalizacja zmienia radykalnie sposoby i modele funkcjonowania przedsiębiorstw oraz wpływa na zmiany w zarządzaniu podmiotami gospodarczymi. Jej charakterystyczną cechą jest wzrost znaczenia powiązań gospodarczych pomiędzy poszczególnymi krajami oraz przedsiębiorstwami. Główne wymiary globalizacji, które determinują jej wpływ na działalność przedsiębiorstw, to: globalna konkurencja, megakoncentracja własności i kapitału, współpraca między przedsiębiorstwami w skali świata, nowa polityka innowacyjna, gospo-

² Bank Światowy wskazuje na trzy fale globalizacji w ostatnich 130 latach, powiązane z fazami otwierania się krajów na przepływy towarów, kapitału, ludzi oraz informacji: I fala (1870–1914) związana była głównie z rozwojem transportu, m.in. wskutek redukcji cel; II fala (1950–1980) objęła głównie bogate państwa Zachodu, pomiędzy którymi w owym czasie intensywnie zaczęły zacierać się bariery handlowe; III fala (od 1980) związana jest z szybko postępującą liberalizacją handlu i procesami integracyjnymi.

³ W. Szymański, *Globalizacja. Wyzwania i zagrożenia*, Difin, Warszawa 2002, s. 12–13.

⁴ J. Rymarczyk, *Internacjonalizacja i globalizacja przedsiębiorstw*, PWE, Warszawa 2004, s. 19.

darowanie opierające się na wiedzy i kapitale intelektualnym oraz rozwój zaawansowanych technologii w zakresie informacji i telekomunikacji (w tym Internet)⁵.

Zmiany, jakie zaszły w otoczeniu przedsiębiorstw na skutek postępujących procesów globalizacji, charakteryzują się m.in. nadwyżką podaży wyrobów wysokiej jakości nad popytem na nie, większymi wymaganiami wobec jakości towarów i usług, wyraźnymi zmianami w organizacji produkcji (wyrażającymi się zwiększeniem udziału innowacji i technologii w procesie produkcji, przejściem do mniej materiało- i energochłonnych procesów oraz zwiększoną wydajnością pracy), wzrostem znaczenia informacji oraz globalnych strategii marketingu i zarządzania. Modyfikacja otoczenia wymaga zatem, aby rozwój przedsiębiorstw był ukierunkowany głównie na wzrost przedsiębiorczości, innowacyjności i konkurencyjności, a podmioty gospodarcze były zdolne szybko i skutecznie reagować na zmiany zachodzące w gospodarce. Według I.K. Hejduka „podstawą rozwoju gospodarki światowej w dobie globalizacji stają się przedsiębiorstwa inteligentne, samouczące, samoregulujące się oraz wirtualne i zwinne, jak również przedsiębiorstwa sieciowe oparte na związkach technologicznych, funkcjonalnych, organicznych i geograficznych”⁶.

Realia, o których mowa powyżej, wymusiły proces zmian metod zarządzania przedsiębiorstwem i powstanie nowych strategii, dostosowanych do zasad funkcjonowania gospodarki światowej. Przedstawia to tabela 1.

Tabela 1. Kontrastujące ze sobą założenia tradycyjnych i nowych paradygmatów zarządzania

Tradycyjny paradygmat	Nowy paradygmat
Redukcja bezpośrednich kosztów produkcji jako pierwszoplanowy przedmiot uwagi zarządzania	Redukowanie pośrednich kosztów przedsiębiorstwa przy jednoczesnym osiągnięciu wysokiej konkurencyjności
Operacje przedsiębiorstwa charakteryzowane jako stabilne	Operacje elastyczne, zwinne i ciągłe doskonalone na potrzeby zmian
Linie produktów oparte o pojedynczą, szczególnie ważną technologię przy zachowaniu długich okresów życia produktu	Linie produktów i technologii wieloogniskowych (<i>multi-core</i>) przy krótkich okresach życia produktów
Kierownicy traktowani jako decydenci, a pracownicy jako bierni wykonawcy poleceń	Kierownicy traktowani jako instruktorzy ułatwiający pracę (<i>coaches, facilitators</i>), a ludzie jako pracownicy wiedzy lub kapitał intelektualny
Rynki światowe podzielone według kryteriów narodowych; firmy narodowe dominują na miejscowych rynkach	Globalne rynki światowe, większa uwaga skierowana na rozwój międzynarodowych struktur gospodarczych i politycznych

Źródło: W.M. Grudzewski, *Współczesne kierunki rozwoju nauk o zarządzaniu*, „Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwa” 3 (2006), s. 13.

Przekształcenia, jakie dokonały się pod wpływem globalizacji, zmusiły większość podmiotów gospodarczych do zmiany stosowanej praktyki gospodarczej i przeobraziły podejście do kwestii „uczenia się” organizacji. Znaczenie doświadczenia, które niewątpliwie było przez długi czas cennym aktywem dla przedsiębiorstwa, zmniejszyło się na rzecz wyobraźni i wiedzy intuicyjnej, cech zdecydowanie lepiej sprawdzających się wobec konieczności elastycznego reago-

⁵ G. Gierszewska, B. Wawrzyniak, *Globalizacja. Wyzwania dla zarządzania strategicznego*, Poltext, Warszawa 2001, s. 14.

⁶ I.K. Hejduk, *Główne uwarunkowania rozwoju nauk zarządzania w Polsce*, „Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwa” 3 (2006), s. 27.

wania na stosunkowo mało przewidywalne otoczenie. W tabeli 2 zaprezentowane zostały zasady nowego podejścia do kwestii zarządzania przedsiębiorstwem.

Tabela 2. Zasady przewodnie nowego paradygmatu zarządzania

Kreowanie wartości	Wartość dodana stanowi podstawowy obowiązek społeczny przedsiębiorstwa
Jakość	Jakość jako fundamentalny wymóg decydujący o konkurencyjności
Reagowanie	Reagowanie na zmiany otoczenia zewnętrznego i oczekiwania klientów
Zwinność	Elastyczność w komunikacji i operacjach
Innowacja	Pielęgnowanie nowych idei, pożytkowanie kreatywności i entuzjazmu ludzi
Integracja	Integracja portfela technologii dla uzyskania wyraźnej przewagi konkurencyjnej
Zespołowość (<i>teaming</i>)	Kreowanie i rozwijanie zdecentralizowanych, wielofunkcyjnych i wielodyscyplinowych zespołów w przedsiębiorstwie

Źródło: W. M. Grudzewski, *Współczesne kierunki rozwoju nauk o zarządzaniu*, „Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwa” 3 (2006), s. 13.

Organizacja XXI w. musi zatem posiadać szereg kompetencji, które są wręcz niezbędne dla przetrwania na rynku i utrzymania pozycji konkurencyjnej, nie wspominając o konieczności wzrostu. Globalizacja daje bowiem szansę rozwoju głównie innowacyjnym podmiotom gospodarczym, które kreują trendy we współczesnej gospodarce, i tworzy warunki, w których zdolni do innowacji i szybkiego dostosowywania się do zmian zwyciężają na rynku.

2.3. Perspektywa wzrostu zewnętrznego poprzez fuzje i przejęcia a globalizacja

Jak już wcześniej wspomniano, globalizacja doprowadziła do powstania nowego, bardziej niestabilnego, hiperkonkurencyjnego otoczenia ekonomicznego, dającego podmiotom gospodarczym działającym na rynkach krajowych nowe szanse, lecz jednocześnie sprawiła, iż firmy stanęły przed koniecznością zmierzenia się z dużo bardziej złożonymi zagrożeniami niż dotychczas. Obecnie przedsiębiorstwo musi rosnąć przynajmniej w tym samym tempie, co rynki, na których działa, gdyż w przeciwnym razie, nie powiększając skali działalności, zmniejsza swój udział w nich i w rezultacie zostaje wyeliminowane. W takiej sytuacji rozwój staje się koniecznością, a może być realizowany drogą wzrostu wewnętrznego lub zewnętrznego. W tym drugim przypadku chodzi o procesy konsolidacji na drodze fuzji i przejęć. Fuzje definiowane są jako „jedna z form współpracy między aktualnymi lub potencjalnymi konkurentami oraz dostawcami, producentami i klientami, którzy zdecydowali się wspólnie prowadzić jakieś przedsięwzięcie lub rodzaj działalności, integrując i łącząc swoje zasoby oraz umiejętności”⁷. Przejęcie zaś to „przedsięwzięcie, w czasie którego następuje transfer aktywów lub udziałów (akcji) od sprzedającego do kupującego, umożliwiając kupującemu objęcie kontroli nad nabytym przedsiębiorstwem”⁸.

Organizacje decydują się na tego typu rozwój, gdyż zapewnia on szybki i skuteczny wzrost, pozwala na zdobycie dostępu do *know-how* i innowacji w stosunkowo krótkim czasie, a ponadto umożliwia ominięcie barier oraz redukcję ryzyka związanego z wchodzeniem na nowe zagraniczne rynki. Zarządy decydują się na tę formę rozwoju w warunkach dynamicznego wzrostu

⁷ P.J. Szczepankowski, *Fuzje i przejęcia*, PWN, Warszawa 2000, s. 53.

⁸ A. Poczowski, *Zarządzanie zasobami ludzkimi w procesach fuzji i przejęć*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2004, s. 9.

gospodarczego, presji konkurencji na rynku krajowym i międzynarodowym, przyspieszonego rozwoju technologicznego i wzrostu międzynarodowych operacji przedsiębiorstw, czyli w warunkach, z jakimi mamy do czynienia obecnie w światowej gospodarce. Bardzo często zdarza się, że rozwój na danym rynku staje się coraz mniej prawdopodobny, a produkty napotykać na bardzo dużą konkurencję. Wejście w inny sektor rynku czy też ekspansja na rynki zagraniczne jest dobrą alternatywą, ale rozpoczęcie całkiem nowej inwestycji może być bardzo kłopotliwe nawet dla firm z doświadczeniem. Poprzez zmniejszone ryzyko operacyjne (nabywca unika problemów związanych z rozpoczęciem nowej inwestycji), dźwignię finansową i zwiększenie wartości firmy, fuzje i przejęcia stanowią inwestycje, które przy rozsądnym poziomie ryzyka są w stanie wygenerować rozsądny poziom zysku.

3. WPŁYW PROCESÓW GLOBALIZACJI NA MIĘDZYNARODOWY RYNEK FUZJI I PRZEJĘĆ

Fuzje i przejęcia są wykorzystywane jako jeden ze sposobów realizacji strategii przedsiębiorstw na rynku międzynarodowym. Ze względu na zmiany zachodzące w gospodarce światowej przedsiębiorstwa decydują się na ekspansję zagraniczną, by pozostać konkurencyjnym lub „uciec” swoim konkurentom. Ekspansja zagraniczna jest niewątpliwie jedną z najpopularniejszych metod wzrostu firmy i wiąże się z wyborem odpowiedniej strategii wejścia na rynki międzynarodowe. Strategie różnią się zazwyczaj wielkością nakładów inwestycyjnych, ryzykiem czy też doświadczeniem i wiedzą niezbędną dla ich właściwego wdrożenia. Proces umiędzynarodowienia przebiega na ogół według pewnego schematu, w którym podmiot gospodarczy zaczyna od najprostszych form wejścia na rynki zagraniczne, opartych na strategiach wzrostu wewnętrznego, by potem zmieniać je na bardziej złożone, takie jak fuzje i przejęcia, które nie są jedynymi strategiami wzrostu zewnętrznego firmy, niemniej jednak, jak już wcześniej wspomniano, coraz częściej bywają wykorzystywane ze względu na swoje zalety. Poniższa tabela prezentuje liczbę międzynarodowych fuzji i przejęć według regionu sprzedającego oraz kupującego.

Tabela 3. Liczba międzynarodowych fuzji i przejęć według regionu sprzedającego i kupującego (2006–2009)

Region	Sprzedający (liczba transakcji)				Kupujący (liczba transakcji)			
	2006	2007	2008	I–II 2009	2006	2007	2008	I–II 2009
Świat	5724	6926	6244	1808	5724	6926	6244	1808
EU	2349	2696	2354	600	2196	2749	2470	620
USA	1050	1292	1090	256	1057	1222	1086	301

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *World Investment Report 2009: Transnational Corporations, Agricultural Production and Development*, UNCTAD, New York–Genève 2009, s. 270–273.

Rosnąca liczba przejęć przedsiębiorstw zagranicznych wynika, o czym była już mowa powyżej, z różnych przyczyn strategicznych, jednakże falę tego rodzaju transakcji wyzwoływały czynniki ekonomiczne mające u podstaw globalne przesłanki. Należą do nich: globalizacja rynku produktów wraz z narastaniem zbieżności preferencji i gustów konsumentów; wprowadzenie w 1992 r. wspólnego rynku jako kolejnego etapu integracji gospodarczej Unii Europejskiej; gwałtowny rozwój technologii w wyniku dużych nakładów w dziedzinie badań i rozwoju, prowadzący z kolei do ekspansji w celu zwiększenia rynku zbytu i odzyskania poniesionych nakładów; wzrost konkurencji w skali globalnej; prywatyzacja przed-

siębiorstw państwowych; większa dostępność kapitału finansującego przejęcia i innowacje (wskutek liberalizacji rynków finansowych).

Przedsiębiorstwo zlokalizowane w kraju, który na skutek zachodzących przemian społecznych i gospodarczych otwiera swoje granice dla swobodnej wymiany towarowej z zagranicą, dostosowuje swoje normy prawne do ogólnie obowiązujących standardów czy też zmniejsza bariery wejścia do gospodarki, zmuszone jest walczyć o utrzymanie swojej pozycji konkurencyjnej. W takiej sytuacji decyzja pójścia ścieżką umiędzynarodowienia poprzez fuzje lub przejęcia stwarza przedsiębiorstwu wiele możliwości rozwoju. Pozwala osiągać korzyści skali, niemożliwe już do zrealizowania w kraju macierzystym. Umożliwia międzynarodową dywersyfikację produkcji i usług, dostęp do *know-how*, innowacji i zaawansowanych technologii, zwiększa udział w rynku, ogranicza koszty stałe i zmniejsza udział kapitału własnego w finansowaniu rozwoju.

4. FUZJE I PRZEJĘCIA W POLSKIEJ GOSPODARCE A GLOBALIZACJA

4.1. Przesłanki rozwoju polskiego rynku konsolidacji przedsiębiorstw

Począwszy od lat 90. XX w., kwestie związane z konsolidacją przedsiębiorstw stały się udziałem również polskiej gospodarki. Co prawda polskie przedsiębiorstwa już wcześniej nierzadko były przedmiotem połączeń i podziałów, miało to jednak miejsce w ramach gospodarki centralnie planowanej i procesy te nie wynikały z suwerennych decyzji podmiotów gospodarczych działających w oparciu o zasady wolnej konkurencji. Dopiero w wyniku reformy społeczno-gospodarczej rozpoczętej w latach 1989–1990 stworzono warunki powstania polskiego rynku kontroli. Jego ewolucję można podzielić na dwa zasadnicze etapy:

- etap „prywatyzacyjny” – lata 1991–2001,
- etap „prywatny” – od 2002 r.⁹

W pierwszym etapie nabywanie polskich przedsiębiorstw odbywało się przede wszystkim w formie prywatyzacji. Stroną sprzedającą był Skarb Państwa i organ założycielski danego przedsiębiorstwa. Ze względu na specyfikę procesu prywatyzacji, transakcje, których w tamtym czasie dokonywano, były stosunkowo duże, a nabywcami oprócz podmiotów krajowych byli w znaczącej mierze inwestorzy zagraniczni, którzy dostrzegali szansę rozwoju na nowym, nierozwiniętym jeszcze rynku. Swoją rolę w nabywaniu prywatyzowanych przedsiębiorstw miały również tzw. centrale handlu zagranicznego, które działając już wcześniej na styku gospodarki centralnie planowanej i rynkowej dysponowały kapitałem pozwalającym im na nabycie pakietu kontrolnego spółek, z którymi w większości przypadków wcześniej współpracowały. Szybko jednak okazały się mało efektywne i niezdolne do działania w warunkach istnienia konkurencji wolnorynkowej, a co za tym idzie, zostały przejęte przez zewnętrznych inwestorów lub zmuszone do marginalizacji swojej działalności gospodarczej. Typowe fuzje czy przejęcia, takie jak w krajach zachodnich, zdarzały się nieczęsto i dotyczyły głównie sektora bankowego, w którym duże banki nabywały mniejsze, borykające się zazwyczaj z kłopotami finansowymi.

Dla transakcji fuzji i przejęć w Polsce w okresie „prywatyzacyjnym” można ustalić pewne cechy charakterystyczne:

⁹ W. Frąckowiak, *Fuzje i przejęcia*, PWE, Warszawa 2009, s. 60.

- fuzje i przejęcia były dokonywane przede wszystkim poza publicznym rynkiem kapitałowym,
- udział banków inwestycyjnych w procesach konsolidacji był mało znaczący,
- metody finansowania były stosunkowo proste,
- znaczący udział w prywatyzacji mieli inwestorzy zagraniczni,
- fuzje i przejęcia były połączone z głęboką restrukturyzacją nabytego przedsiębiorstwa¹⁰.

Po roku 2000 na rynku polskim działało już wiele prywatnych krajowych podmiotów gospodarczych powstałych we wczesnych latach 90., które w oparciu o rozwój wewnętrzny osiągnęły pewną pozycję rynkową. W tym czasie działania prywatyzacyjne uległy spowolnieniu ze względu na zakończenie procesu prywatyzacji w niektórych sektorach oraz jego ograniczenie ze względu na strategiczne znaczenie w innych. Zagraniczni inwestorzy zaczęli dostrzegać potencjał prywatnych polskich przedsiębiorstw. Te z kolei, w dużej mierze ze względu na swoją wielkość i zasoby finansowe oraz dalszą chęć rozwoju, który nie mógł być już realizowany prostymi, wewnętrznymi strategiami rozwoju, zwróciły się w stronę rynku fuzji i przejęć. Nie bez znaczenia pozostawał fakt rozwijającej się w tym czasie polskiej giełdy, która dawała możliwości pozyskiwania kapitału. Czynnikiem stymulującym rozwój polskiego rynku fuzji i przejęć był także wzrost gospodarczy, który miał bezpośrednie przełożenie na rynek inwestycyjny.

Transformacja systemowa zapoczątkowana w latach 90. oraz wzmacniany poprzez procesy globalizacji nacisk na integrację w skali regionalnej i światowej (członkostwo Polski w międzynarodowych organizacjach, takich jak WTO, OECD, IMF czy Unia Europejska), spowodowały, iż obecnie Polska czynnie uczestniczy w procesie globalizacji. Polskie przedsiębiorstwa, podobnie jak inne organizacje uczestniczące w gospodarce światowej, musiały się zmierzyć z wyzwaniami i zagrożeniami płynącymi z faktu pogłębiającej się globalizacji. Poddane zostały licznym presjom, związanym głównie:

- z koniecznością dokonania znacznego postępu w spełnianiu wymogów konkurencyjnych i efektywnościowych,
- z nabywaniem umiejętności funkcjonowania na rynku międzynarodowym,
- z funkcjonowaniem w warunkach dużo większej zmienności i burzliwości rynku¹¹.

Wzrost przepływu towarów i usług, inwestycji zagranicznych czy technologii zdecydowanie pogłębia i intensyfikuje relacje pomiędzy polską gospodarką i zagranicą, jednocześnie wymuszając na jej podmiotach poszukiwanie nowych dróg i strategii rozwoju. Sytuacja, w której Polska zaprzestałaby aktywnego udziału w postępujących procesach umiędzynarodowienia, byłaby równoznaczna z utrwaleniem dysproporcji jej rozwoju gospodarczego na tle państw rozwiniętych i marginalizacją w skali świata.

4.2. Sytuacja na polskim rynku fuzji i przejęć

Światowy kryzys finansowy z pewnością przyczynił się w ubiegłym roku do rezygnacji lub przynajmniej zawieszenia na jakiś czas planów związanych z łączeniem się czy też

¹⁰ W. Frąckowiak, *op. cit.*, s. 63.

¹¹ W. Szymański, *Wpływ globalizacji na jakościowe zmiany otoczenia ekonomicznego przedsiębiorstw*, [w:] *Polskie przedsiębiorstwa wobec globalizacji*, red. K. Kuciński, IFGN, Warszawa 2000 – za: B. Gulski, *Strategie polskich przedsiębiorstw wobec globalizacji*, „*Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwa*” 3 (2006), s. 65–66.

przejęciami spółek na polskim rynku kontroli. Z komunikatu podanego przez DealWatch¹² wynika, iż wartość polskiego rynku fuzji i przejęć przekroczyła do połowy grudnia 2009 r. 7,8 mld euro, co stanowiło spadek o 6,3% w porównaniu z całym rokiem 2008. Dokonano w tym czasie 514 transakcji, czyli o 4,8% mniej niż rok wcześniej. Tabela 2 i 3 prezentuje z kolei odpowiednio liczbę i wartość międzynarodowych fuzji i przejęć, w których w ostatnich latach stroną była Polska.

Tabela 4. Liczba międzynarodowych fuzji i przejęć według regionu sprzedającego i kupującego (2006–2009)

Kraj	Sprzedający (liczba transakcji)				Kupujący (liczba transakcji)			
	2006	2007	2008	I-II 2009	2006	2007	2008	I-II 2009
Polska	50	55	43	20	8	28	27	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *World Investment Report 2009*, s. 270.

Tabela 5. Wartość międzynarodowych fuzji i przejęć według regionu sprzedającego i kupującego (2006–2009) w milionach dolarów

Kraj	Sprzedający				Kupujący			
	2006	2007	2008	I-II 2009	2006	2007	2008	I-II 2009
Polska	886	728	966	163	194	126	511	13

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *World Investment Report 2009*, s. 267.

Jakkolwiek dane za rok 2009 dotyczą jedynie pierwszego półrocza, to jednak zauważalne jest zmniejszone zaangażowanie Polski na międzynarodowym rynku fuzji i przejęć wskutek globalnego kryzysu, który ze wszystkich państw Unii Europejskiej w najmniejszym stopniu dotknął nasz kraj. Niemniej jednak większość analityków rynku finansowego i kapitałowego zapowiada na ten rok ożywienie na polskim rynku konsolidacji, co ma między innymi związek z kilkoma zapowiedzianymi pod koniec 2009 r. globalnymi fuzjami na światowym rynku. Na wzrost liczby transakcji fuzji i przejęć na polskim rynku w bieżącym roku ma mieć wpływ między innymi planowane przyspieszenie prywatyzacji, odłożone w realizacji połączenia spółek z roku 2009 oraz zapowiedzi inwestycji deklarowane przez fundusze typu *private equity* i *venture capital*.

4.3. Perspektywy rozwoju polskiego rynku fuzji i przejęć

Chociaż w Polsce dochodzi rocznie do kilkuset fuzji i przejęć (łącznie o wymiarze krajowym i międzynarodowym), nasz rynek nadal w porównaniu z krajami wysoko rozwiniętymi ma nieznaczną wartość. Dominują na nim niewielkie transakcje, jedynie kilkadziesiąt z nich rocznie opiewa na sumy powyżej 100 mln złotych. Świadczy to o tym, iż polski rynek konsolidacji przedsiębiorstw na tle zachodnich sąsiadów jest nadal stosunkowo niedojrzały i sytuje się na marginesie światowego rynku fuzji i przejęć. Oczywiście niedoskonałości tego rynku związane są w dużej mierze z jego stosunkowo młodą historią, a specyfika dokonywanych na nim transakcji przez wiele lat związana była z transformacją systemową i budową gospodarki wolnorynkowej. Jego rozwój w ciągu ostatnich kilkunastu lat przypominał raczej wczesne kierunki ewolucji tych rynków w dojrzałych gospodarkach

¹² Dane dotyczące wielkości polskiego rynku fuzji i przejęć pochodzą z serwisu o fuzjach i akwizycjach należącego do ISI Emerging Markets, a podane zostały w artykule –A. Koper, *W 2010 r. rynek fuzji i przejęć może przyspieszyć dzięki prywatyzacji*, *www.parkiet.com*, 3 I 2010.

rynkowych. Jednak jego dalsza przemiana ze względu na postępujące procesy globalizacji zmierzała będzie w kierunku kształtowania go na podobieństwo rynków w krajach zachodnich. Wartość transakcji będzie, podobnie jak w gospodarkach wysoko rozwiniętych, związana z poziomem wzrostu gospodarczego, cenami na giełdzie papierów wartościowych oraz rozwojem globalizacji i przepływu kapitału¹³. Ponieważ polska gospodarka jest gospodarką coraz bardziej otwartą i co za tym idzie, podlega coraz silniej oddziaływaniu zachodzących na świecie procesów gospodarczych, należy się spodziewać dynamicznego rozwoju polskiego rynku fuzji i przejęć.

5. ZAKOŃCZENIE

Procesy globalizacji stawiają Polskę przed poważnymi wyzwaniami. Aby im sprostać, konieczna jest odpowiednia strategia rozwoju, która pozwoli na zwiększanie korzyści płynących z globalizacji przy jednoczesnym minimalizowaniu nowych zagrożeń. Strategia ta powinna uwzględniać długofalową politykę państwa i wszelkie zarówno wewnętrzne, jak i zewnętrzne uwarunkowania funkcjonowania otoczenia gospodarczego. Fuzje i przejęcia, pomimo iż należą do najbardziej złożonych decyzji inwestycyjnych pozwalają przedsiębiorstwom osiągać korzyści płynące z umiędzynarodowienia w dużo bardziej skuteczny sposób niż inne formy wzrostu. Należy pamiętać, iż w kraju, w którym rozwijają się inwestycje w formie fuzji i przejęć, ma miejsce znaczący udział korporacji międzynarodowych, które przekazując praktyczną wiedzę oraz doświadczenia w zarządzaniu przedsiębiorstwem stymulują jego wzrost gospodarczy.

LITERATURA

- [1] Frąckowiak, W., *Fuzje i przejęcia*, PWE, 2009
- [2] Gierszewska, G.; Wawrzyniak, B., *Globalizacja. Wyzwania dla zarządzania strategicznego*, Poltext, Warszawa 2001
- [3] Grudzewski, W.M., *Współczesne kierunki rozwoju nauk o zarządzaniu*, „Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwa” 3 (2006)
- [4] Hejduk, I.K., *Główne uwarunkowania rozwoju nauk zarządzania w Polsce*, „Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwa” 3 (2006).
- [5] Koper, A., *W 2010 r. rynek fuzji i przejęć może przyspieszyć dzięki prywatyzacji*http://www.parkiet.com/artykul/9,883696_W_2010_r_rynek_fuzji_i_przejec_mozze_przyspieszyc_dzieki_prywatyzacji.html, 3 I 2010 (1 II 2010).
- [6] Pocztowski, A., *Zarządzanie zasobami ludzkimi w procesach fuzji i przejęć*, Oficyna Ekonomiczna, Kraków 2004
- [7] Rymarczyk, J., *Internacjonalizacja i globalizacja przedsiębiorstw*, PWE, Warszawa 2004
- [8] Szczepankowski, P.J., *Fuzje i przejęcia*, PWN, Warszawa 2000
- [9] Szymański, W., *Globalizacja. Wyzwania i zagrożenia*, Difin, Warszawa 2002
- [10] Szymański, W., *Wpływ globalizacji na jakościowe zmiany otoczenia ekonomicznego przedsiębiorstw*, [w:] *Polskie przedsiębiorstwa wobec globalizacji*, red. K. Kuciński, IFGN, 2000 – za: B. Gulski, *Strategie polskich przedsiębiorstw wobec globalizacji*, „Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstwa” 3 (2006).
- [11] *World Investment Report 2009, Transnational Corporations, Agricultural Production and Development*, UNCTAD, New York–Genève 2009

¹³ W. Frąckowiak, *op. cit.*, s. 66.

IMPACT OF GLOBALIZATION PROCESSES ON DEVELOPMENT OF POLISH MERGER AND ACQUISITION MARKET

The author focus on presentation of the role of globalization processes in development of polish merger and acquisition market. Globalization phenomenon substantially influenced during last years economic environment as well as companies' activity rules. Economic circumstances create currently great opportunities for business expansion as well as taking advantage of new strategies such as mergers and acquisitions. Polish consolidation market is still immature mainly due to its young history. However deep progress in integration processes makes our economy more open for further development and growth in the merger field.